

Laila Kirppu
Laila.kirppu@dom.se

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L5@regeringskansliet.se

SOU 2024:55 En översyn av 23 kap. brottsbalken

Tingsrätten har granskat betänkandet utifrån de intressen som tingsrätten har att beakta. I de delar tingsrätten inte yttrar sig tillstyrker tingsrätten utredningens förslag. Tingsrätten lämnar följande synpunkter.

Allmänt

Tingsrätten ser generellt positivt på en förändring av 23 kap. brottsbalken i syfte att lagstiftningen ska bli mer ändamålsenlig och att sådana ageranden som är klart straffvärda i högre utsträckning ska kunna leda till lagföring. Tingsrätten anser dock att det finns skäl att ifrågasätta lämpligheten i att mot bakgrund av förevarande utredning, som pågått under förhållandevis kort tid, genomföra en revidering av 23 kap. brottsbalken på det sätt som utredning föreslår. Det finns skäl att överväga om det istället är mer lämpligt att enbart genomföra vissa ändringar som framstår som angelägna och därefter tillsätta en mer omfattande utredning i syfte att utreda behovet av ändringar av 23 kap. brottsbalken och i sådant fall hur dessa ändringar bör genomföras med anledning av lagstiftningens inneboende komplexitet och omfattande påverkan på såväl de brottsbekämpande myndigheterna som domstolarna. Det finns bland annat skäl att vidare utreda om ordningen med särskilda straffstadganden för försök till respektive förberedelse till brott är ändamålsenlig eller om det finns skäl att liksom i bland annat Danmark enbart ha en lagstiftningskonstruktion som tar sikte på försöksbrott. Sammantaget anser tingsrätten att vissa av de förslag som lämnats är sådana att de är angeläget att ändringar sker omgående men att en total revidering av 23 kap. brottsbalken så som föreslagits bör anstå ytterligare och mer omfattande utredningsarbete.

En särreglering avseende myndighets undanröjande av faran vid försök till brott

Tingsrätten tillstyrker förslaget med följande reservationer.

Liksom anförts i utredningen är förslaget till ändring möjligen en kasuistisk men likväl närmast oundgänglig lösning för att komma till rätta med rättsläget efter rättsfallet ”Vapenattrappen”. Ändringen framstår som särskilt angelägen utifrån säkerhetsaspekterna i de brottsbekämpande myndigheternas arbete. Tingsrätten anser vidare att det är angeläget att ändringen kommer till stånd omgående.

Tingsrätten ifrågasätter emellertid behovet och syftet med det föreslagna stadgandet i 23 kap. 6 § tredje stycket beträffande ansvarsfrihet. Den föreslagna ändringen avseende myndighets undanröjande av faran vid försök bör inte leda till att Högsta domstolens uttalanden i ”Vapenattrappen” avseende vid vilken tidpunkt som uppsåtet ska formas för att ansvar ska kunna ådömas bli obsoleta. Vidare framstår de exempel som tagits upp i utredningen avseende i vilka situationer som skulle aktualisera tillämpning av bestämmelsen inte som sådana som borde resultera i ansvarsfrihet med stöd av aktuellt lagrum.

En ny utformning av bestämmelsen om förberedelse och stämpling till brott

Tingsrätten tillstyrker förslaget. Förslaget synes välavvägt och korresponderar med hur brottsligheten, framför allt den organiserade brottsligheten, har förändrats över tid och hur planeringen av densamma numera ofta sker. Nuvarande lagstiftning leder vidare ofta till otillfredsställande resultat där klart straffvärda beteenden inte går att lagföra. Tingsrätten anser vidare att det är angeläget att ändringen kommer till stånd omgående.

Frivilligt tillbakaträdande genom anmälan till myndighet

Tingsrätten avstyrker förslaget. Inledningsvis bör betonas att tingsrätten inte anser att den föreslagna ändringen skulle få något större genomslag i praktiken utifrån den tystnadskultur och hotbild som ofta råder i den typ av kriminella grupperingar som regleringen tar sikte på. Detta särskilt utifrån att personen på förhand inte vet om uppgiftslämnandet kommer att resultera i ansvarsfrihet för vederbörande eller att den och/eller dennes anhöriga kan erbjudas ett tillfredsställande skydd från repressalier från myndigheterna. Därtill anser tingsrätten att den krets av personer som upptas i den föreslagna 23 kap. 8 § brottsbalken andra stycket är alltför vidsträckt. Det är inte rimligt att exempelvis lärare eller personal på en ungdomsgård ska åläggas en personlig anmälningskyldighet utifrån den hotbild de riskerar att utsättas för genom att anmäla ett avslöjande av brott till polismyndigheten. Under alla förhållanden anser därför tingsrätten att det finns skäl att, för det fall förslaget i 23 kap. 8 § brottsbalken beträffande frivilligt tillbakaträdande genom anmälan till myndighet skulle implementeras, inskränka den föreslagna kretsen av myndigheter och personer med anmälningskyldighet till att enbart omfatta de brottsbekämpande myndigheter.

De olika medverkansformerna

Tingsrätten har inga synpunkter på förslagen som lämnats även om tingsrätten är av uppfattningen att behovet av ändringar, främst i syfte att modernisera och omstrukturera befintlig lagtext, inte är brådskande. Det saknas därför enligt tingsrättens skäl att genomföra föreslagna ändringar mot bakgrund av nu aktuell utredning.

En ändrad ansvarsfrihetsregel och straffskärpning vid underlåtenhet att avslöja brott

Tingsrätten tillstyrker förslaget i den del som avser att ansvar förutsätter att brottet kan avslöjas utan att den handlande själv utdöms för att ha utfört eller främjat brottet (jfr. föreslagna 23 kap. 9 § fjärde stycket 2). Tillägget framstår som väl övervägt i syfte att komma till rätta med exempelvis den situation som uppstod i rättsfallet NJA 2022 s. 294. I enlighet

med vad som anförts i utredningen är vidare rätten att inte anklaga sig själv enligt artikel 6 i Europakonventionen vare sig absolut eller undantagslös och förslaget framstår som angeläget ur ett brottsofferperspektiv.

Tingsrätten avstyrker emellertid förslaget beträffande att straffansvar ska inträda när brottet kan avslöjas eller förhindras redan när det inte medför allvarlig fara för den handlandes liv eller hälsa (jfr. föreslagna 23 kap. 9 § fjärde stycket 3). Den föreslagna ordningen innebär enligt tingsrätten ett alltför utvidgat straffansvar som kan leda till oönskade resultat. Framför allt vid organiserad brottslighet är det alltför långtgående att ålägga personer en skyldighet att avslöja eller förhindra brott utan att de, som enligt rådande ordning, får iaktta även annan fara än allvarlig sådan för egen del men även fara för någon annan. Den största risken vid avslöjande eller förhindrade av brott innebär nämligen inte sällan att familj och andra närstående till den handlande utsätts för repressalier i efterhand. För det fall ändringen likväl implementeras är det därför mycket angeläget att genomlys vilka skyldigheter och möjligheter staten har att erbjuda skydd till den handlande och/eller närstående till denne.

Avslutningsvis vill tingsrätten anmärka att det synes mindre lämpligt att låta lagstiftning av denna dignitet och komplexitet träda i kraft vid annan tidpunkt än den 1 januari 2026.

Denna remiss har föredragits av tingsfiskalen Lovisa Tagesson och behandlats i plenum.

Laila Kirppu

Lagman Kalmar tingsrätt